

Универзитет у Београду
Учитељски факултет

Наставно-научно веће Учитељског факултета у Београду на седници одржаној 27.04.2015. године донело је одлуку (бр. 16/86) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата мр Вере Вечански Николић *Развојни потенцијал и модалитети коришћења ручно израђених играчака на предшколском узрасту*, Комисија у саставу:

др Биљана Требјешанин, редовни професор на предмету *Педагошка психологија*, Учитељски факултет, Универзитет у Београду, председник др Невена Хаци Јованчић, редовни професор на предмету *Методика наставе ликовне културе*, Учитељски факултет, Универзитет у Београду, ментор, и др Миодраг Шуваковић, редовни професор на предмету *Примењена естетика*, Факултет музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, члан, подноси Наставно-научном већу Учитељског факултета следећи:

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Мр Вера Вечански Николић рођена је 19.05.1975. године у Ибадану, Нигерија. Дипломирала је сликарство у класи професора Чедомира Васића на Факултету ликовних уметности у Београду 1999. године са просечном оценом 9,87 у току студија и оценом 10 из главног предмета *Сликање*. Завршила је последипломске студије, одсек за цртеж, у класи професора Мрђана Бајића на Факултету ликовних уметности у Београду 2002. године. Исте године је похађала Интердисциплинарне постдипломске студије, одсек за теорију уметности и медија, на Универзитету Уметности у Београду. На Учитељском факултету у Београду уписала је магистарске студије, смер образовна технологија, 2005. године, а докторске студије, на истом факултету, из дидактичко-методичких наука 2008. године. Похађала је низ семинара намењених стручном усавршавању наставника. Током 2005. године студијски је боравила на Учитељском факултету (Teacher's College), одсек за уметничке предмете и Школи за уметност (School of Arts), Универзитета Колумбија (Columbia University), Њујорк, САД.

Радила је од 1995. до 1997. године као наставник цртања и сликања у оквиру *Дечје ликовне колоније* на Брезовици, Ђердапу и Копаонику у организацији Министарства за омладину и спорт Републике Србије и организације *Креативни и даровити Србије*. А у *Атељеу за ликовну уметност*

Дечјег културног центра Београда од 1999–2000. године, такође као наставник сликања и цртања. На Учитељском факултету у Београду ради од 2001. године. У звању асистента приправника за предмет *Методика наставе ликовне културе* од 2001–2003. године и асистента на истом предмету и области од 2003–2012. године. У звање наставника уметности у уже уметничкој области ликовне уметности, за предмет *Визуелне уметности*, изабрана је 2012. године.

Активно учествује у различитим пројектима намењеним ликовном образовању деце основношколског узраста, а аутор је и реализатор ликовног програма *Моја природа* у Дечјем културном центру Београда од 2004–2005. године и аутор пројекта *Време за причу* (приповедачко-визуелних сеанси у библиотекама – енгл. storytelling) за децу узраста од 4–6 година.

У сарадњи са Министарством просвете и спорта Републике Србије била је у комисији за Реформу образовања, 2003–2004. године, као члан Комисије за образовну област *Уметности* у основном и опште средњем образовању. У сарадњи са Заводом за вредновање квалитета образовања и васпитања и Министарством просвете и спорта Републике Србије, као члан стручног тима за предмет Ликовна култура, учествовала је у изради *Предлога стандарда ученичких постигнућа* за крај обавезног образовања 2005. и 2006. године.

Паралелно са педагошким, стручним и научно-истраживачким радом остварује и уметничку активност. У периоду од 1997. до 2012. године, у земљи и иностранству, одржала је четири самосталне изложбе (Београд, Ријека) и двадесетпет групних изложби (Ванкувер, Нови Сад, Београд, Стразбур, Суботица, Љубљана, Варшава, Шефилд, Братислава, Праг, Вршац, Сао Паоло, Париз, Висбаден). Заједно са још два уметника оснива групу *Клуб љубитеља уметности (Art Fun Club)* са којима је учествовала на девет изложби у земљи и иностранству (Београд, Трнава, Касел, Скопље, Љубљана, Беч, Ријека...). Члан је Удружења ликовних уметника Србије – УЛУС од 1999. године, а председник савета галерије „Бранко Миљковић” у Београду била је од 2008–2009. године.

Носилац је следећих награда и признања у области уметности: Стипендија Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка Републике Србије (1995–2000), Награда за најбољи цртеж из фонда ФЛУ (1996), Награда *Транспортипед* за мозаик (1998), Награда 4. ЈФЈФ-а *Дрвени Ед* за најбољу женску улогу у филму *Како постати велики Уметник* (2001), Награда за подстицај рада најбољих младих магистара науке и уметности, Министарство за науку и технологију Републике Србије (2002).

Мр Вера Вечански Николић учествовала је на два научна скупа и објавила четири научна рада, међу којима су и они који су настали на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији, коаутор је на једној публикацији и једном приручнику:

Научни скупови:

1. 2014 – Међународни научни скуп *Имплементација иновација у образовању и васпитању – изазови и дилеме*. Учитељски факултет

Универзитета у Београду, Педагошки факултет у Марибору, Словенија и Виша педагошка школа у Новом Сончу, Пољска.

Саопштење: *Улога симболичког и експресивног језика уметности у образовном систему Ређо Емилија.*

2. 2012 – Научни скуп *Концепције и стратегије обезбеђивања квалитета базичног образовања и васпитања*, Учитељски факултет, Београд.

Саопштење: *Савремене технологије као извор нових могућности у настави ликовне културе.*

Радови у часописима:

1. Јерковић, И., Ристић, М., Врањешевећ, В., Вечански, В., Зељић, Г. (2002): Селекција и практична обука у функцији унапређивања квалитета образовања учитеља у Финској. *Норма* 8/3. стр. 151–163.
2. Вечански, В. (2012): Савремене технологије као извор нових могућности у настави ликовне културе, *Иновације у настави*, 3/12. стр. 87–100.
3. Вечански, В. (2014): Улога симболичког и експресивног језика уметности у педагошкој концепцији Ређо Емилија, *Иновације у настави*, 4/14. стр. 44–54.
4. Вечански, В. (2015): Развојни и ликовни потенцијал ручно израђених играчака на предшколском узрасту: пример Валдорф педагогије, *Иновације у настави* 1/15. стр. 92–104.

Публикације:

1. Вилд, Б., Бунушевац, К., Вечански, В., Суботић, И., Зорић, Б., Перуновић, Љ., Матовић, Н. (2007): Ликовна култура, предлог образовних стандарда за крај обавезног образовања. У *Предлог образовних стандарда за крај обавезног образовања*. Београд: Министарство просвете и спорта – Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Приручници:

1. Вилд, Б., Бунушевац, К., Вечански, В., Суботић, И., Зорић, Б., Перуновић, Љ., Матовић, Н. (2007): *Образовни стандарди за крај обавезног образовања: Ликовна култура, приручник за наставнике*. Београд: Министарство просвете и спорта – Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Писмени предлог и образложење докторске дисертације под насловом *Развојни потенцијал и модалитети коришћења ручно израђених играчака на предшколском узрасту* одобрени су 30.05.2013. године (одлука бр.: 16/27) на седници Наставно-научног већа Учитељског факултета у Београду. Завршена

дисертација има 194 стране са прилозима и литературом, односно 177 страница основног текста. Дисертација се састоји од пет поглавља, без увода и закључних разматрања, а поглавља су подељена на више потпоглавља, што даје потребну садржинску разумењеност имајући у виду сложеност одабране теме. У раду је коришћена библиографска грађа која броји 163 јединица литературе, од чега 126 на енглеском језику и 29 страница са интернет извора.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у докторској дисертацији мр Вере Вечански Николић односи се на утврђивање непосредне и узајамно-узрочне везе између дечје истраживачке и продуктивне игре и ликовних активности, у оквиру којих се, уколико се тако планирају у предшколском васпитању, могу израдити објекти/предмети који ће се користити у игри, а преузимајући улогу играчке доприносити развоју различитих сазнајних аспеката, али и развоју у целини. Предмети/објекти који настају у оквиру промишљених, планираних активности постаће тако средство у игри откривања, истраживања и стварања, али и подстицај за нове стваралачке игре. У оквиру методички осмишљених и пажљиво вођених процеса деца, чак и у најмлађем узрасту, могу истраживати начине на које ће израдити предмете с којима ће се играти, који ће као такви за њих имати посебан значај, али који ће уједно доприносити различитим аспектима сазнања и развоја. Тако да је циљ рада, да се истраже и утврде позитивни ефекти које процеси ручног израђивања предмета/играчака и начини њиховог коришћења могу имати на свеукупни развој деце предшколског узраста.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Концептуално полазиште за истраживање и теоријско утемељење ове теме, јесу природна потреба деце за игром и холистичка природа сазнања у најмлађем узрасту, као и холистичка, интегративна природа уметничких, то јест, ликовних активности. Тако да је основна хипотеза истраживања да се, у раду са децом предшколског узраста, наменским планирањем ликовних активности у оквиру ликовних процеса могу израдити предмети који могу преузети улогу играчке. На тај начин се у оквиру самог ликовног процеса израде, кроз игру и налик игри, уједно постижу различити сазнајни и развојни циљеви. Друга хипотеза овог рада је да се холистичке и продуктивне образовне могућности које поседују ликовне активности, блиске деци и по природи налик игри, у нашој васпитно-образовној пракси у предшколском узрасту препознају, али најчешће неадекватно користе, тако да се развојни капацитет које оне поседују не може искористити у довољној мери.

Слободно време које дете има, данас се све више проводи у игри у којој оно само нема иницијативу, у којој није слободно и спонтано, а разлози за такво стање огледају се у процесима који се дешавају у савременом друштву, међу којима су рана академизација и превелики академски захтеви који се намећу деци од најранијих дана, развој и доступност екранске технологије, потрошачко друштво и маркетинг који су усмерени ка деци. Док рана академизација негативно утиче на истраживачки и креативни дух својствен деци, чинећи их пасивним и некритичким конзументима знања које им се нуди као „готово знање”, развој технологије, потрошачко друштво и конзументство утичу како на карактер игре и облике понашања које она подстиче, тако и на играчке које се нуде деци за игру. Играчке које се данас нуде деци за игру толико су савршене и „завршене” и будући да обављају велики број функција (светле, крећу се, испуштају звуке, говоре итд.), детету остављају само простор да их пасивно посматра. Стога, уколико се дете постави у ситуацију да само изради предмет који ће као играчку користити у игри, отвориће се могућности за различите процесе који се заснивају на раду са материјалима, а такве активности, обједињене у целовитом (холистичком) приступу, покренуће много шире процесе, од истраживачких, креативних и стваралачких, до научних, емоционалних, социјалних, еколошких итд., путем којих ће се остварити учење из најразличитијих области.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У складу са дефинисаним предметом односно циљевима дисертације, садржај рада је изложен на следећи начин. У првом поглављу под насловом *Холистички приступ васпитању и образовању деце предшколског узраста и образовање у уметности* које је организовано у следећим потпоглављима: *Синтетичка природа уметности и приступ настави, Основне одлике холистичких педагошких система, Заједничке одлике интегративног приступа настави уметности и холистичких педагошких система, Објекти за игру и учење – манипулативне продуктивне активности у холистичким педагошким системима* (од којих су последња два развијена у више адекватних подцелина), обухваћена је теоријска анализа холистичких приступа васпитању и образовању деце предшколског узраста, који је заснован на принципу међуповезаности и уважавања свих аспеката бића, затим анализа интегративног приступа настави ликовних уметности у општем васпитању и образовању који је заступљен на Учитељском факултету у Београду и на коме се, у овом раду, заснивају ликовне активности и поступци за рад са децом у предшколском узрасту. Анализирани су и приступи учењу у холистичким педагошким системима – Монтесори, Ређо и Валдорф педагогији – да би се установиле непосредне везе и идентификовале сродне активности. У приступу образовању и васпитању у ликовној уметности изложеном у овом раду, као и у приступу педагошких система Монтесори, Ређо и Валдорф, у центру образовног процеса налази се дете с карактеристикама које

га одликују, а приступи учењу ослањају се на искуствене процесе у којима игра има важну улогу. Анализом манипулативних и продуктивних активности у ова три холистичка педагошка система показано је да се њихови приступи учењу могу довести у везу с манипулативним радњама и стваралачким процесима који се дешавају у ликовним уметностима у предшколском узрасту, тако да се и ликовне активности и производи који у њима настају могу посматрати као средство које подстиче учење и развој.

У другом поглављу насловљеном *Ручна израда играчака и улога игре у оквиру ликовних активности у предшколском узрасту* које је организовано у потпоглављима: *Функције и квалитети „добре” играчке*, *Ручно израђене играчке*, *Развојни потенцијал ручне израде играчака* (од којих је последње организовано у више адекватних подцелина у односу на одређене аспекте развоја) дат је преглед идеја у теорији о различитим аспектима развоја детета који се остварују у оквиру ликовних процеса израде предмета за игру, као и деловање тих процеса у контексту развоја – чула, креативности и имажинације, сазнања, емоција, социјалних вештина итд.

У трећем и четвртом поглављу *Методички приступ ликовним активностима и ручна израда играчака у предшколском узрасту* и *Примери ручно израђених играчака и начини коришћења* организованим у одговарајућа подпоглавља, приказани су и анализирани примери ручно израђених играчака у литератури и методичкој пракси са становишта успостављених позитивних ефеката који су присутни током ликовних активности у намери да се потврде почетне претпоставке. Анализом начина употребе израђених играчака у различитим врстама игре показано је да су израда и коришћење играчака процеси који се међусобно допуњују, подстичу и преплићу, те да у овој прожимајућој вези треба тражити могућности за искоришћавање њиховог пуног развојног потенцијала. Посебна пажња посвећена је улози васпитача у осмишљавању, подстицању и вођењу процеса у коме настају играчке, као и саме игре, јер, истиче кандидаткиња, улога васпитача у овим активностима је ко-истраживачка и медијаторска.

У петој целини рада је представљено емпиријско истраживање чији је циљ био да се сагледа актуелна пракса у нашим предшколским установама, и то: а) мишљење васпитача о значају и сврсисходности ручне израде играчака са становишта функционалности, естетске адекватности и потенцијала за игру; б) постојеће стање и учесталост израде играчака и њихове даље употребе и в) разлози који отежавају одвијање праксе израде играчака у вртићима и њихове употребе. Резултати овог истраживања показали су да васпитачи у нашим предшколским установама у великој мери увиђају значај и позитивне ефекте које деца могу имати од ручног израђивања играчака, као и од играња с њима, што је у складу с налазима који су утврђени у теоријском делу рада и што веома охрабрује. Међутим, када је у питању *учесталост* активности у којима настају ручно израђене играчке, резултати показују да оне јесу довољно заступљене, али не у мери у односу на значај који им се придаје. На основу добијених

результата закључено је да би се простор за промене које би омогућиле унапређење праксе у нашим предшколским установама, могао тражити у развијању програма подршке самој пракси.

У сумаирању резултата у *Закључним разматрањима* отворена су и нова истраживачка питања која су се успоставила током рада на дисертацији, а која се односе на разумевање улоге и основне функције уметничких/ликовних активности у млађем узрасту. Уколико би се у схватању ликовног процеса и производа, у овом узрасту, постигао заокрет и померио фокус са естетског и излагачког на сазнајно и функционално, постигли би се и далеко шири сазнајни и развојни ефекти.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Остварени резултати истраживања проистекли су на основу концепцијске и контекстуалне упоредне анализе различитих извора из теорије, литературе педагошке и методичке праксе. Проблеми су посматрани кроз релевантне библиографске изворе, а структура рада указује на адекватан методолошки приступ. Поступним излагањем омогућен је аналитички увид у неопходне проблеме, својства и карактеристике холистичких педагошких система и изабраног приступа настави уметности, аналитички увид у примере остварене праксе у литератури, као и примере из практичног искуства кандидаткиње, из којих су проистекли закључци о различитим аспектима развоја који се подстичу и постижу у оквиру адекватно планираних ликовних процеса и активности. На основу тих закључака је затим дат оригинални преглед примера који се детаљно анализирају и упућују на могуће наставне стратегије и поступке који би се могли применити и у нашој васпитно-образовној пракси. Уједно, на тај начин, кандидаткиња је остварила оригинални допринос у заснивању теоријски подржаних методичких структура које до сада нису биле заступљене у стручној литератури.

У том смислу, докторска дисертација мр Вере Вечански Николић представља узоран научни рад који на основу постигнутих резултата нуди компетентно методичко утемељење холистичког, интердисциплинарног приступа проблемима продуктивног рада у оквиру ликовних активности у предшколском узрасту, који је заснован на принципима потреба и свеукупног развоја деце. Позитивне практичне импликације, уколико се ова постигнућа примене у пракси, стога могу бити значајне.

6. Закључак

Дисертација је уређена у складу са одобреном пријавом и испуњава све формалне, садржинске и квалитативне услове постављене нормативним актима и академским обичајима. Комисија сматра да је кандидаткиња мр Вера Вечански Николић потврдила своју квалификованост за научни рад, а својом

дисертацијом понудила оригинално дело које ће дати вредан допринос научној мисли из области ликовне педагогије, посебно методике наставе ликовне културе, а уколико се примени и наставно образовној пракси.

У складу са анализом понуђеном у овом извештају, дајемо позитивну оцену и сматрамо да су се стекли сви услови да кандидаткиња мр Вера Вечански Николић приступи усменој одбрани своје докторске дисертације. Стога, Комисија предлаже Наставно-научном већу Учитељског факултета у Београду да покрене процедуру и одобри јавну одбрану докторске дисертације под насловом *Развојни потенцијал и модалитети коришћења ручно израђених играчака на предшколском узрасту* кандидаткиње мр Вере Вечански Николић.

У Београду 26. 05. 2015.

Комисија у саставу:

др Биљана Требјешанин, редовни професор на предмету Педагошка психологија, Учитељски факултет, Универзитет у Београду, председник

др Невена Хаци Јованчић, редовни професор на предмету Методика наставе ликовне културе, Учитељски факултет, Универзитет у Београду, ментор

др Миодраг Шуваковић, редовни професор на предмету Примењена естетика, Факултета музичке уметности, Универзитет уметности у Београду, члан